

РУДЕЙЧУК СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 657.412:336.763.3(043.3)

**РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІГАЦІЯМИ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Орлов Ігор Віталійович,
Житомирський державний технологічний університет,
професор кафедри бухгалтерського обліку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Мошенський Сергій Захарович,
Житомирський державний технологічний університет,
професор кафедри фінансів

кандидат економічних наук
Пономарьова Наталія Анатоліївна,
Хмельницький національний університет,
доцент кафедри обліку та аудиту

Захист відбудеться “23” лютого 2011 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 233.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “21” січня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.В. Давидюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відсутність ефективного фінансового управління підприємством обумовлює необхідність вибору оптимального співвідношення джерел позикового капіталу. Становлення вітчизняного фондового ринку сприяє формуванню додаткових можливостей залучення фінансових ресурсів за допомогою випуску облігацій, як фінансових інструментів, що виконують економічні функції боргового зобов'язання, засобу розміщення тимчасово вільних грошових коштів і джерела доходу. Незважаючи на негативні явища у фінансовій сфері, вітчизняними підприємствами у 2009 р. випущено облігацій на суму 10,11 млрд. грн.¹, що становить 6,21 % від зареєстрованого випуску цінних паперів Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Підвищення обсягів операцій з облігаціями супроводжується наявністю ряду невирішених проблем, зокрема, недостатнім розвитком вітчизняного фондового ринку, відсутністю у вітчизняних підприємств досвіду емісії облігацій та інвестування в облігації, відсутністю повноцінного нормативно-методичного забезпечення діяльності учасників ринку цінних паперів та її відображення в бухгалтерському обліку. Діюча система бухгалтерського обліку не забезпечує достатнього системного відображення інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень щодо емісії, інвестування та конвертації облігацій. Це зумовлює необхідність розробки теоретичних і методичних положень бухгалтерського обліку операцій з облігаціями як в емітента, так й в інвестора.

Окремі питання теорії та методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями досліджували вітчизняні вчені: С.О. Башкірова, О.П. Білик, І.А. Бойко, М.І. Бондар, Т.Г. Буй, М.П. Войнаренко, Е.С. Гейер, Т.В. Грищенко, Т.В. Ковальова, Ю.О. Костенко, Ю.Я. Кравченко, Ю.В. Лаврова, О.І. Лебідь, О.В. Любкіна, І.О. Лютий, Л.Г. Медвідь, С.З. Мошенський, О.Р. Новаківський, О.В. Опаріна, І.В. Орлов, О.С. Панченко, Н.А. Пономарьова, О.К. Прімерова, Р.В. Рак, Т.П. Сахно, О.М. Сліпак, М.А. Студеннікова, С.Ю. Фомічова, М.М. Шевченко; російські вчені: В.А. Белов, Г.М. Колоножніков, С.В. Лялін, Я.М. Міркін; вчені інших зарубіжних країн: С. Анткевич (S. Antkiewicz), Ю.Ф. Брігхем (Eu.F. Brigham), С. Бучек (S. Buczek), М.С. Ерхардт (M.S. Erhard), Р. Колечек (R. Kołeczek), Д. Майерс (D. Mayers), П. Фернандес (P. Fernandez).

Дослідження окремих аспектів бухгалтерського обліку операцій з облігаціями представлено кандидатськими дисертаціями Н.Б. Кашені (2000 р.), О.М. Пономаренко (2001 р.), Е.А. Гуторової (2003 р.), Н.А. Пономарьової (2005 р.), І.В. Стешенко (2005 р.), І.І. Гончар (2006 р.), С.В. Сагової (2006 р.), І.В. Білоус (2009 р.), Т.В. Нічосової (2009 р.), Т.П. Якимчук (2009 р.).

Необхідність розробки науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення теорії та методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями з урахуванням напрацювань вітчизняної й світової практики зумовили актуальність теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдання дослідження.

---

¹ Відповідно до Звіту Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2009 рік.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського державного технологічного університету і є складовою державної програми досліджень на тему №28 “Методологія моделювання національної системи бухгалтерського обліку в умовах трансформаційного економічного розвитку” (номер державної реєстрації 0109U001876). У межах наукової програми автором виконані дослідження, пов'язані з теоретичним обґрунтуванням та удосконаленням організації й методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку операцій з облігаціями.

Для досягнення мети в роботі поставлено наступні завдання:

- розкрити економічну сутність облігацій для визначення підходів до облікового відображення операцій з ними;
- розробити класифікацію облігацій для удосконалення організації їх бухгалтерського обліку;
- ідентифікувати та систематизувати об'єкти бухгалтерського обліку за операціями з облігаціями;
- удосконалити методику бухгалтерського обліку операцій з облігаціями у їх емітента та власника;
- оцінити стан нормативного регулювання бухгалтерського обліку операцій з облігаціями у зв'язку з необхідністю удосконалення методики їх облікового відображення;
- визначити порядок визнання та умови оцінки конвертованих облігацій;
- окреслити шляхи удосконалення методики бухгалтерського обліку конвертованих облігацій;
- розкрити напрями розвитку бухгалтерського обліку операцій з облігаціями для потреб управління.

Робоча гіпотеза ґрунтується на припущенні, що бухгалтерський облік як інформаційна система оперує інструментами забезпечення ефективного управління облігаціями.

Об'єктом дослідження є процес бухгалтерського відображення операцій з облігаціями в емітента та інвестора.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні положення відображення операцій з облігаціями в бухгалтерському обліку емітента та інвестора.

Методи дослідження. У процесі дослідження використані загальнонаукові методи пізнання. Методи теоретичного узагальнення, логічного аналізу та синтезу застосовувалися для з'ясування й уточнення сутності облігацій як категорії бухгалтерського обліку. Абстрактно-логічний метод та методи причинно-наслідкового зв'язку використовувалися для удосконалення класифікації та розробки системи аналітичного обліку операцій з облігаціями. Для критичного аналізу проблемних питань облікового відображення операцій з облігаціями та

розробки системи об'єктів бухгалтерського обліку операцій за облігаціями застосовано методи систематизації, групування та моделювання. Методи аналогії, діалектичний метод та системний підхід використовувалися для удосконалення організації й методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями. Для наочного представлення статистичних даних і результатів дослідження використано графічний метод.

Інформаційною базою дослідження є фундаментальні концепції і гіпотези сучасної теорії фінансів, праці вітчизняних та зарубіжних науковців з бухгалтерського обліку та фінансів, нормативні документи України, публікації в періодичних виданнях, тези виступів та матеріали науково-практичних конференцій і семінарів з проблем теорії і практики бухгалтерського обліку, опубліковані статистичні дані та річні звіти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретико-методичних положень і рекомендацій практичного характеру щодо удосконалення відображення в бухгалтерському обліку операцій з облігаціями в емітента та інвестора для ефективного управління позиковим капіталом підприємства. У процесі проведеного дослідження отримано такі результати, яким властива наукова новизна:

вперше одержано:

– систему об'єктів бухгалтерського обліку за операціями з облігаціями для удосконалення системи бухгалтерського обліку в частині інформаційного забезпечення управління фінансовим станом суб'єкта господарювання в ринковому середовищі;

удосконалено:

– організаційно-методичні положення бухгалтерського обліку операцій з облігаціями власної емісії як джерела залучення позикових коштів, з метою удосконалення інформаційного забезпечення формування оптимального співвідношення джерел позикового капіталу підприємства;

– облікове забезпечення управління операціями з придбаними облігаціями як засобу розміщення тимчасово вільних грошових коштів та джерела отримання доходу за рахунок уточнення призначення і складу синтетичних рахунків для формування повної та достовірної інформації щодо інвестиційної діяльності підприємства;

– методичні підходи до бухгалтерського обліку операцій з емісії, придбання, обміну на інструменти власного капіталу конвертованих облігацій в частині пропозицій щодо їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності, що сприяє підвищенню достовірності відображення таких операцій та оцінки інвестиційних ризиків;

– вимоги до змісту інформаційних показників внутрішньої звітності про конвертовані облігації із урахуванням змін фондового ринку, очікуваних вигід від конвертації облігацій учасників операцій та визначених інформаційних запитів користувачів звітності для прийняття ефективних управлінських рішень;

дістало подальший розвиток:

– трактування поняття “облігації”, що враховує їх економічну сутність в умовах розвитку ринку цінних паперів і сприяє уніфікації та удосконаленню бухгалтерської термінології;

– організаційні положення формування аналітичної інформації щодо операцій з облігаціями на основі обґрунтованої їх класифікації як боргових цінних паперів і відповідної організації аналітичного обліку, що дозволило оптимізувати набір бухгалтерських рахунків для облікового відображення операцій з облігаціями;

– організаційне забезпечення здійснення операцій з облігаціями в частині розробки рекомендацій з удосконалення державних нормативних документів, що дає можливість адаптувати систему відповідних положень до особливостей діяльності підприємства на рівні його облікової політики;

– облікове забезпечення механізму оцінки конвертованих облігацій як об’єктів бухгалтерського обліку за справедливою вартістю з урахуванням специфіки операцій з їх емісії, придбання та конвертації в інструменти власного капіталу, що дозволяє створити умови для ефективного використання позикового капіталу підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями. Основні теоретичні та прикладні розробки впроваджено в практичну діяльність підприємств, вищих навчальних закладів, а саме:

– розрізи аналітичного обліку операцій з облігаціями в частині їх групування та відкриття аналітичних рахунків за виділеними ознаками з урахуванням специфічних особливостей та умов випуску; методичні положення щодо відображення в обліку операцій з конвертованими облігаціями та їх представлення у фінансовій звітності (довідка ВАТ “Львівгаз” № 04-7630 від 23.01.2010 р.);

– організаційно-методичні положення, пов’язані з удосконаленням відображення операцій з облігаціями у емітента (довідка ВАТ “Прикарпаттяобленерго” № 003/967 від 18.09.2010 р.);

– форми внутрішньої звітності за операціями з облігаціями із врахуванням можливостей інформаційних систем (довідка ТОВ “КУА “Престиж Капітал” № 037-40 від 18.02.2010 р.);

– методику викладання та понятійний апарат щодо облігацій в бухгалтерському обліку в процесі складання робочих навчальних програм і навчально-методичного забезпечення дисциплін “Бухгалтерський облік (теорія)”, “Фінансовий облік I”, “Фінансовий облік II” (довідка Тернопільський національний економічний університет № 126-38/4141 від 28.12.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Всі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає

у дослідженні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням організації та методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 6-ти міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема: Міжнародній науковій конференції “Бухгалтерський облік, аналіз та контроль в системі корпоративного управління: розвиток інтелектуальних і технічних можливостей” (м. Краматорськ-Житомир, 2009 р.); Міжнародній науковій конференції “Мовні стратегії у формуванні світової бухгалтерської еліти” (м. Житомир, 2009 р.); Всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову (м. Житомир, 2010 р.); Науково-практичній міжвузівській конференції, присвяченій Дню Житомирського державного технологічного університету (м. Житомир, 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством” (м. Луцьк, 2010 р.); Науково-практичній конференції, присвяченій Дню бухгалтера “Проблеми бухгалтерського обліку в Україні” (м. Житомир, 2010 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано одноосібно 9 статей у фахових виданнях загальним обсягом 5,11 друк. арк. та 6 тез доповідей загальним обсягом 0,86 друк. арк., з них 0,81 друк. арк. належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Основний зміст дисертації викладено на 184 сторінках друкованого тексту. Робота містить 6 таблиць на 5 сторінках, 15 рисунків на 13 сторінках і 10 додатків на 52 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 295 найменувань на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито значимість дослідження для розвитку науки і практики, відображено зв'язок теми з науковими планами і програмами, визначено мету і завдання дослідження. Сформульовано об'єкт і предмет дослідження, робочу гіпотезу, надано характеристику методів дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; вказано характер апробації й здійснення публікацій за результатами дослідження, особистий внесок здобувача.

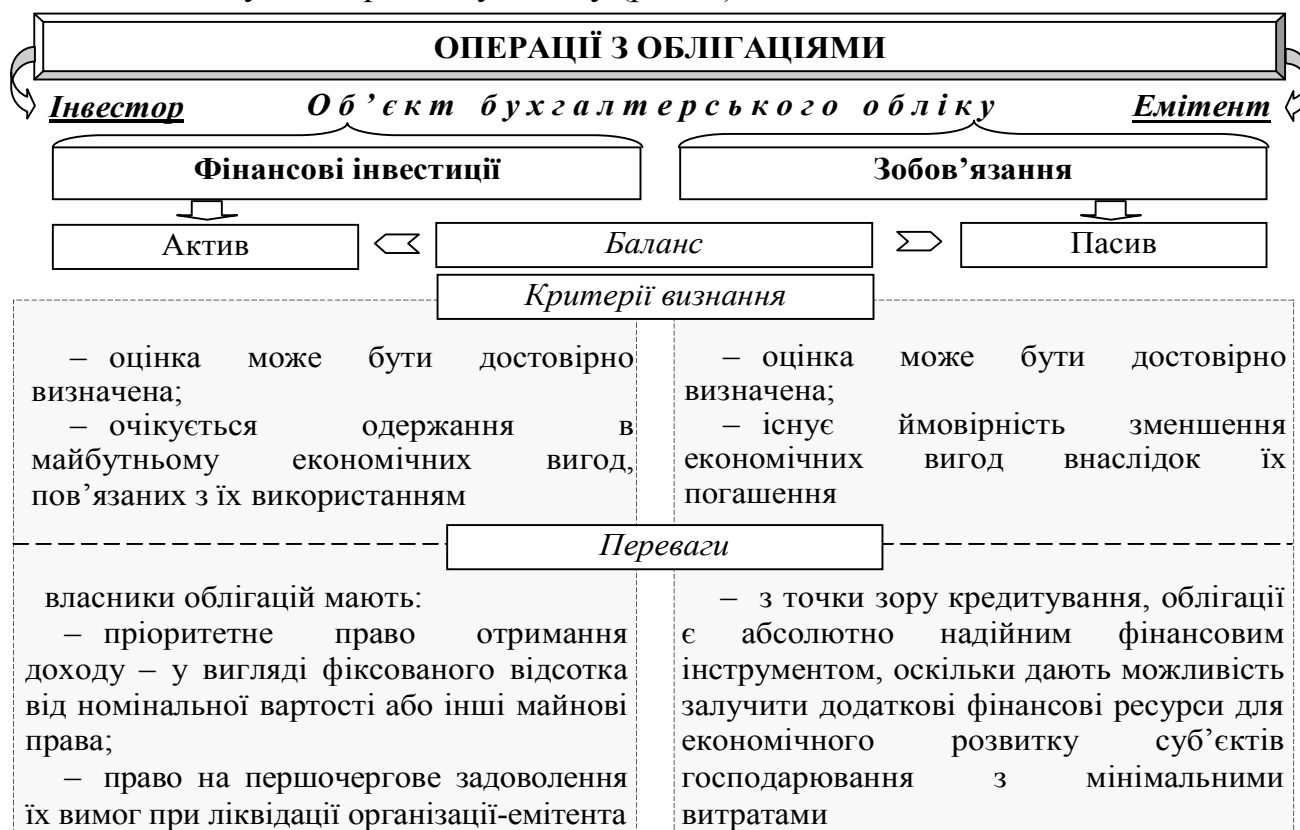
У першому розділі **“Облігації як об'єкт бухгалтерського обліку: теоретичний аспект”** розкрито сутність поняття “облігація” як економічної категорії, удосконалено класифікацію облігацій для організації бухгалтерського обліку, досліджено генезис операцій з облігаціями та особливості їх ідентифікації для відображення в бухгалтерському обліку.

В нинішніх умовах господарювання загострюється проблема нарощування підприємствами капіталу на довгостроковий період на вигідних умовах. Досягти цього можна за рахунок використання такого класичного інструменту залучення

позикового капіталу, як облігації, економічна сутність яких передбачає виникнення боргових відносин між емітентом облігацій (позичальником) щодо залучення коштів і їх власником (кредитором) щодо розміщення тимчасово вільних коштів в облігації та отримання доходу у вигляді відсотків у встановлений термін.

Невід'ємною умовою підвищення дієвості контролю над управлінням підприємством за умов сучасної фінансової кризи є випуск і придбання облігацій як альтернативи кредитам банків. Облігації можуть емітуватися на умовах відносно невисоких фінансових зобов'язань по відсотках, оскільки їх випуск забезпечується майном підприємства, і вони мають пріоритет при виплаті боргу у разі банкрутства підприємства та передбачають нижчий рівень ризику для інвестора на відміну від інших видів цінних паперів.

Критичний аналіз економічної літератури свідчить, що з-поміж вітчизняних і зарубіжних науковців відсутня єдина думка щодо трактування поняття "облігація". Переважаючими є позиції щодо її визначення як цінного паперу, боргового зобов'язання, фінансового активу, письмового зобов'язання та джерела доходу. Для облігацій як для боргового цінного паперу характерним є поєднання властивостей цінного паперу та боргового зобов'язання, що зумовлює переваги цього фінансового інструменту та особливості відображення операцій з облігаціями в бухгалтерському обліку (рис. 1).

Рис. 1. Обліковий аспект сутності облігацій

Дослідження економічної сутності облігацій як боргового цінного паперу дозволяє уточнити трактування облігації для бухгалтерського обліку як емісійного цінного паперу, що не дає права на участь в управлінні підприємством,

але випускається з метою залучення коштів, містить боргове зобов'язання емітента виплатити власнику облигації у визначений термін гарантовану суму, що дорівнює номінальній вартості облигації з фіксованими відсотками відповідно до обумовленої ставки, визначеної умовами розміщення, що сприяє усуненню неузгодженості понятійного апарату та забезпечує удосконалення методичних підходів бухгалтерського обліку операцій з облигаціями.

Основоположним моментом у відображенні облигацій в обліку є врахування їх ознак: за формою (відповідно до наявності реквізитів у сертифікаті облигацій; відповідно до форми розміщення) та змістом (за відношенням до емітента; за характером валюти, в якій виражено боргове зобов'язання за облигаціями; залежно від нарахування доходу за облигаціями; відповідно до строку погашення; відповідно до форми погашення).

Запропонована класифікація облигацій як боргових цінних паперів враховує особливості економічної сутності облигацій, вимоги чинного законодавства та інтереси учасників операцій з облигаціями, а також є основою для організації аналітичного обліку операцій з облигаціями, що дозволяє оптимізувати набір бухгалтерських рахунків для облікового відображення наявності та руху облигацій на підприємстві.

Різноманітність операцій з облигаціями, а також їх особливості як цінних паперів зумовлюють необхідність своєчасної ідентифікації, оцінки та відображення відповідних об'єктів бухгалтерського обліку. Для удосконалення інформаційного забезпечення господарської діяльності суб'єкта господарювання за даними бухгалтерського обліку в ринковому середовищі автором розроблена система об'єктів бухгалтерського обліку за операціями з облигаціями (табл. 1).

Таблиця 1. Система об'єктів бухгалтерського обліку за операціями з облигаціями

Об'єкти (господарські операції) обліку		Види облигацій			
		емітовані		придбані	
		звичайні	конвертовані	звичайні	конвертовані
1		2	3	4	5
Активи	Рух фінансових інвестицій	–	–	у момент оформлення придбання облигацій	
				–	трансформація виду фінансових інвестицій у випадку обміну облигацій на інструменти власного капіталу
	Зміна розміру дебіторської заборгованості	–	–	у сумі нарахованих відсотків	
Зобов'язання	Виникнення зобов'язань	у момент випуску та розміщення облигацій		–	–
	Трансформація зобов'язань	за умов наявності премії (дисконту), що збільшують (зменшують) суму зобов'язань		–	–
	Інші види зобов'язань	зобов'язання за нарахованими відсотками		–	–

1		2	3	4	5
<i>Власний капітал</i>	<i>Зміна розміру та структури власного капіталу</i>	–	зміна структури капіталу у момент передачі інструментів власного капіталу; виникнення емісійного доходу	–	–
<i>Доходи / витрати</i>	<i>Визначення доходів і витрат, фінансового результату</i>	фінансові витрати у сумі витрат на емісію облігацій; виникнення доходів і витрат через механізм амортизації дисконту (премії); витрати у формі нарахованих відсотків	фінансові витрати у сумі витрат на емісію облігацій; виникнення доходів і витрат через механізм амортизації дисконту (премії); доходи у формі отриманих відсотків	витрати, пов'язані з придбанням облігацій; виникнення доходів і витрат через механізм амортизації дисконту (премії); доходи у формі отриманих відсотків	

Зазначене в табл. 1 групування результатів господарських операцій з облігаціями враховує удосконалену класифікацію облігацій, а також особливості діяльності емітента облігацій та інвестора, що забезпечує підвищення якості облікової інформації за рахунок комплексного відображення операцій з облігаціями в бухгалтерському обліку.

Другий розділ **“Бухгалтерський облік операцій з облігаціями: організаційно-методичні засади”** присвячено комплексному дослідженню організації та методики відображення операцій з облігаціями у бухгалтерському обліку в емітента та власника облігацій.

Прийняття ефективних управлінських рішень щодо здійснення операцій з облігаціями передбачає удосконалення системи інформаційного забезпечення за рахунок розвитку методичних підходів до їх облікового відображення, що дозволить здійснювати управління інвестиціями в облігації та контролювати зобов'язання за ними. Широкий спектр операцій, що підприємство здійснює з облігаціями, зумовили необхідність їх організаційно-методичного забезпечення на всіх стадіях обігу облігацій як в емітента, так і в її власника (рис. 2).

Враховуючи інформаційні потреби учасників операцій з облігаціями, виокремлено напрями організації бухгалтерського обліку операцій з облігаціями у емітента та інвестора: удосконалення документування операцій (визначення порядку документування, встановлення переліку стандартних форм первинних документів, розробка графіку їх складання та подання); визначення рахунків синтетичного та аналітичного обліку, інформація за якими систематизується у визначених аналітичних розрізах; розробка форм внутрішньої звітності (із зазначенням інформації про залучення позик шляхом випуску облігацій, а також про витрати, пов'язані з обслуговуванням емітованих підприємством облігацій; про інвестування коштів в облігації та суми доходів, отриманих від інвестування).

Рис. 2. Удосконалення організаційно-методичних підходів облікового відображення операцій з облігацій в емітента та інвестора

Запропонована класифікація облігацій виступила основою розробки розрізів аналітичного обліку об’єктів, які виникають при операціях з облігаціями, що забезпечує системне облікове відображення господарських операцій з облігаціями у емітента та власника облігацій.

Встановлено, що особливості облігацій як боргового цінного паперу, обумовлюють специфіку їх відображення в бухгалтерському обліку як зобов’язань (у емітента) та інвестицій (у власника). Запропоновані організаційно-методичні положення бухгалтерського обліку облігацій власної емісії як джерела залучення позикових коштів сприяють удосконаленню інформаційного забезпечення процесу

управління фінансовим станом підприємства. Розроблені підходи до визнання та оцінки облігацій як фінансових активів забезпечують окреслення можливих варіантів здійснення розрахунків за такими борговими цінними паперами.

За результатами критичного аналізу нормативних документів, які регулюють відносини сторін в операціях з облігаціями, запропоновано для усунення неузгодженостей та забезпечення уніфікації відображення операцій в обліку розробити Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку цінних паперів, структурною частиною яких має бути облік операцій з облігаціями в частині регулювання питань щодо визнання, оцінки та відображення в бухгалтерському обліку операцій з облігаціями. Результати дослідження є базою для розробки даного документу в частині визначених організаційно-методичних положень обліку операцій з облігаціями.

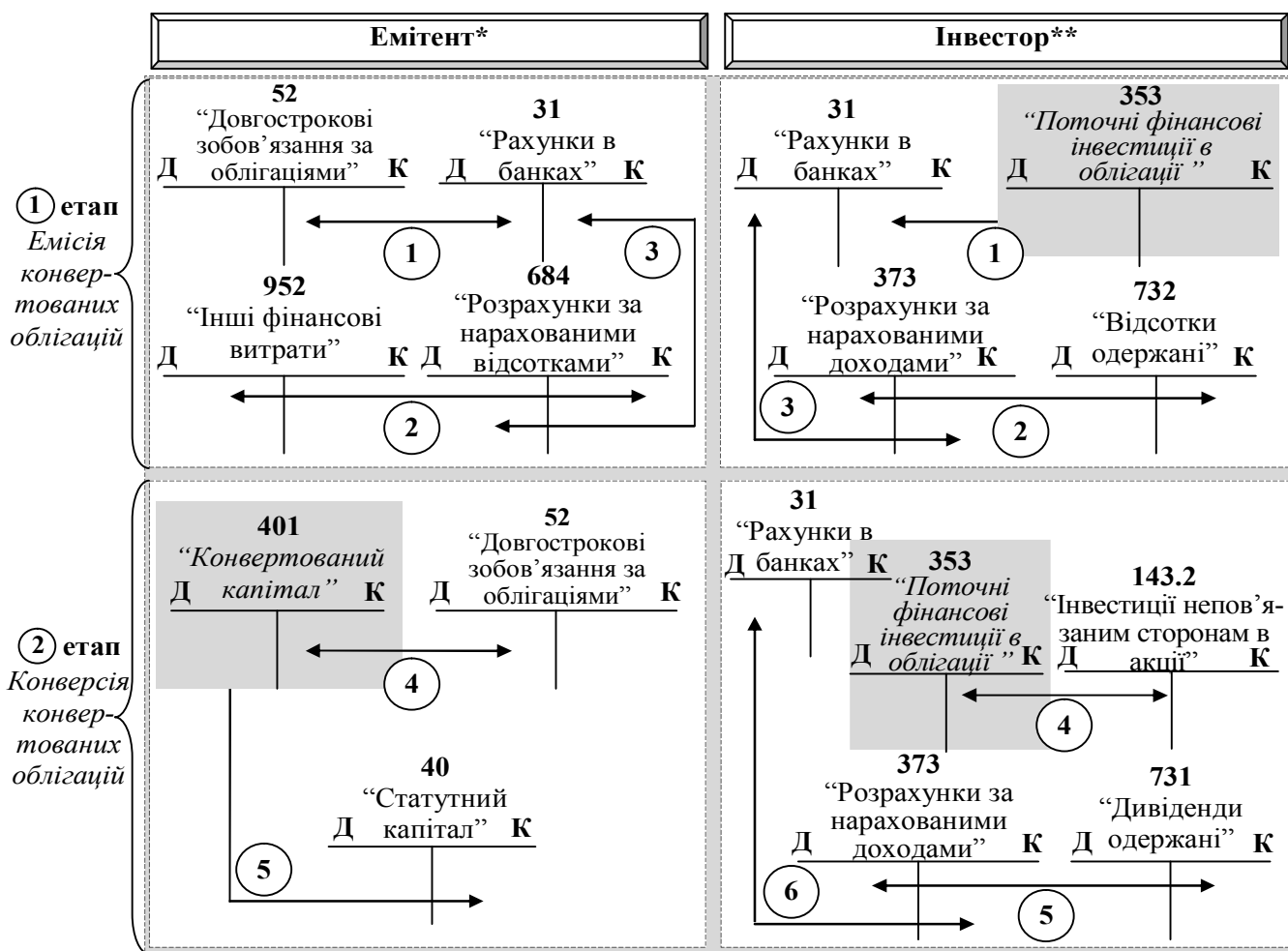
Третій розділ **“Оцінка та бухгалтерський облік операцій з конвертованими облігаціями: сучасний стан та перспективи розвитку”** присвячено питанням оцінки та відображення в бухгалтерському обліку конвертованих облігацій як особливого виду облігацій.

Конвертовані облігації належать до групи складних фінансових інструментів, що надають можливість конвертації облігацій в інші цінні папери. Конвертовані облігації мають переваги порівняно з іншими цінними паперами та банківським кредитуванням, зокрема, в частині відносно невисоких фінансових зобов'язань за відсотками, порівняно зі ставками відсотків за банківський кредит; облігації є менш ризиковим фінансовим інструментом для інвесторів порівняно з акціями та кредитом; для емітента випуск облігацій не призводить до втрати контролю над підприємством.

Механізм випуску конвертованих облігацій передбачає залучення інвесторів, заінтересованих не лише в отриманні фіксованого доходу, але й у збільшенні капіталовкладень у випадку зростання вартості акцій фірми. Основними параметрами конвертованих облігацій є ринкова конверсійна ціна акції (конверсійний паритет), ринкова конверсійна премія на акцію, мінімальна вартість конвертованої облігації, ризик падіння відносно простої вартості, період відшкодувань витрат на премію, що передбачає необхідність удосконалення методичних підходів бухгалтерського обліку операцій з облігаціями в частині таких об'єктів.

Для підвищення якості бухгалтерської інформації конвертовані облігації слід оцінювати за справедливою вартістю, за умови можливості її достовірного визначення. Справедлива вартість конвертованих облігацій ґрунтується на вартості наявних майбутніх грошових потоків, пов'язаних з володінням облігацією. При неможливості достовірного визначення справедливої вартості конвертованих облігацій їх оцінка здійснюється за номінальною вартістю, яка визначена в проспекті емісії облігацій.

Конвертовані облігації під час обігу проходять два етапи, що зумовлюють особливості їх відображення в бухгалтерському обліку емітента та інвестора (рис. 3).

Рис. 3. Удосконалений порядок бухгалтерського відображення операцій з конвертованими облігаціями в емітента та інвестора

Примітки: запропоновані субрахунки.

* У емітента:

- 1 – відображено випуск конвертованих облігацій;
- 2 – нараховано відсотки за конвертованими облігаціями;
- 3 – сплачено суму нарахованих відсотків за конвертованими облігаціями з поточного рахунку;
- 4 – відображено момент конвертації, тобто обмін облігацій на акції;
- 5 – відображено збільшення статутного капіталу за рахунок конвертації облігацій на акції та зменшення зобов’язань за облігаціями.

** У інвестора:

- 1 – відображено придбання конвертованих облігацій;
- 2 – відображено суму відсотків, що належать до отримання, по конвертованих облігаціях;
- 3 – відображено отримання відсотків за конвертованими облігаціями в грошовій формі на поточний рахунок в банку;
- 4 – відображено момент конвертації облігацій в акції;
- 5 – нараховано належну до отримання суму дивідендів за акціями;
- 6 – отримано на поточний рахунок в банку нараховані дивіденди за акціями.

Комплексність і складність операцій з емісії та конвертації облігацій зумовлюють збільшення суми залученого капіталу у пасиві балансу підприємства-емітента в частині зобов’язань за облігаціями та відсутність змін у власному капіталі. На етапі конвертації облігацій у пасиві балансу підприємства-емітента відбуваються структурні зміни, сума зобов’язань за облігаціями зменшується і зі збільшенням власного капіталу. Це сприяє збільшенню платоспроможності та

фінансової ліквідності емітента. Запропоновані методичні підходи до облікового відображення операцій з конвертованими облігаціями покращують забезпечення інформацією управління вивільненням активів підприємства, що сприяє зростанню його спроможності погасити зобов'язання.

На відміну від емітента конвертованих облігацій, у власника облігацій у пасиві балансу не відбувається жодних змін, лише змінюються статті активу балансу, що передбачає необхідність забезпечення бухгалтерською інформацією управління розміщенням коштів у фінансові інвестиції. До моменту конвертації облігацій в акції підприємства-емітента власник облігацій перебуває у статусі інвестора (кредитора) емітента та отримує за вкладені інвестиції дохід у вигляді відсотків, ставка яких визначна умовами випуску конвертованих облігацій. Після конвертації інвестор набуває статусу акціонера та крім можливості отримувати дохід у вигляді дивідендів, отримує право брати безпосередню участь в управлінні даним підприємством, ухвалювати рішення щодо його діяльності (за умови, якщо обмін облігацій здійснюється на прості акції підприємства-емітента), що передбачає необхідність здійснення контролю за дотриманням даних прав за умов відповідного інформаційного забезпечення.

Відсутність у фінансовій звітності підприємств інформації про конвертовані облігації зумовлює необхідність розробки форми представлення та вимог до змісту таких даних у фінансовій звітності. Для отримання користувачами фінансової звітності достовірної інформації про операції з конвертованими облігаціями пропонується передбачити субрахунок 401 “Конвертований капітал” у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та у формі 1 “Баланс” ввести новий додатковий рядок 305 “Конвертований капітал” у першому розділі пасиву. Наведені пропозиції сприяють підвищенню ефективності управління фінансовою діяльністю підприємства, здійсненню прогнозування результатів від проведення операцій із облігаціями.

З урахуванням необхідності реалізації вимог оперативності, ефективності, раціональності, мінімізації ризику для реалізації заходів з управління операціями з конвертованими облігаціями розроблено внутрішні звіти: Звіт про конвертовані облігації емітента, Звіт про інвестиції в конвертовані облігації. Показники розробленої внутрішньої звітності враховують особливості нормативного регулювання операцій з облігаціями, порядку їх обігу на фондовому ринку, доходності та облікового відображення. Це дозволить керівництву оперативно вжити заходи з мінімізації ризику, зумовленого економічною недоцільністю здійснення операцій з конвертації. З урахуванням специфіки здійснених операцій з конвертованими облігаціями та інформаційних запитів різних груп користувачів складання і подання запропонованих звітів дозволяє отримувати вичерпну інформацію про об'єкти управління. Запропонована внутрішня звітність є основою для розробки вимог до модуля облікового програмного забезпечення операцій з облігаціями, який поєднує бухгалтерський облік конвертованих облігацій і можливості інформаційних систем для реагування на зміни стану фондового ринку.

Наведені пропозиції забезпечують зростання ефективності управління доходами та витратами, які виникають у процесі здійснення операцій з облігаціями, оперативність для економії витрат часу, коштів, підвищення ефективності діяльності підприємств і прийняття ефективних управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове розв'язання наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями. Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, полягають у наступному:

1. Наявність проблеми методичного забезпечення облікового відображення операцій з облігаціями зумовлене їх дуалістичним характером. Облігація є цінним папером, який відображається у складі фінансових інвестицій підприємства-інвестора та водночас, борговим зобов'язанням, яке відображається в обліку підприємства-емітента. Визначено облігацію як емісійний цінний папір, що не дає право на участь в управлінні підприємством, але випускається з метою залучення коштів і містить боргове зобов'язання емітента виплатити власнику облігації у визначений термін гарантовану суму, що дорівнює номінальній вартості облігації з фіксованими відсотками відповідно до обумовленої ставки, визначеної умовами розміщення. Запропоноване визначення враховує форму та особливості облігацій як об'єкта інвестування, їх значення як інструмента кредитування та вигоди, які отримує інвестор від операцій з облігаціями. Тракткування облігацій з урахуванням їх економічної сутності та рівня розвитку вітчизняного фондового ринку враховує зміну завдань і принципів фінансової та інвестиційної діяльності у господарському середовищі.

2. Класифікація облігацій є вихідним моментом відображення операцій з ними у бухгалтерському обліку. Дослідження наявних класифікацій облігацій дозволило встановити відсутність єдиної думки серед дослідників стосовно ознак такої класифікації. Оскільки умови емісії облігації та їх розміщення, обігу й погашення залежать від видів облігацій, а також впливають на методику облікового відображення відповідних операцій, запропоновано класифікацію облігацій як боргових цінних паперів, що дозволяє вдосконалити організаційні положення аналітичного обліку операцій з облігаціями та їх відображення у бухгалтерській звітності.

3. Варіативність операцій з облігаціями, а також їх особливості як цінних паперів, обумовлюють необхідність своєчасної ідентифікації, оцінки та їх відображення в бухгалтерському обліку. Для удосконалення інформаційного забезпечення господарської діяльності суб'єкта господарювання за даними бухгалтерського обліку в ринковому середовищі розроблена матриця ідентифікації об'єктів бухгалтерського обліку за операціями з облігаціями. Розроблена матриця враховує специфіку статусу емітента та інвестора в операціях з облігаціями та систематизує об'єкти бухгалтерського обліку та господарські операції з ними в

розрізі активів, зобов'язань і власного капіталу для їх комплексного облікового відображення. Це сприяє формуванню вимог до інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо залучення позикового капіталу емітентом і розміщення вільних коштів в інвестиції власника облігацій.

4. Результати дослідження нормативного регулювання операцій з облігаціями засвідчують відсутність повноцінного нормативно-методичного їх забезпечення, що регламентує відносини учасників операцій з облігаціями та відображення операцій в бухгалтерському обліку. Для забезпечення уніфікації відображення операцій в бухгалтерському обліку доцільною є розробка на національному рівні рекомендацій з бухгалтерського обліку цінних паперів, зокрема, операцій з облігаціями як їх структурної частини, як бази для розробки облікової політики підприємства.

5. Існуюча методика обліку облігацій як у емітента, так і у власника облігацій має суттєві недоліки та не відповідає вимогам формування повної аналітичної інформації про операції з облігаціями та результати їх використання. Удосконалені методичні підходи до бухгалтерського обліку з урахуванням інформаційних запитів користувачів та можливостей використання комп'ютерних технологій, ґрунтуються на документуванні та відображенні на рахунках операцій з облігаціями з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів, доповненнях до чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій щодо субрахунків.

6. Недостатній рівень забезпеченості управлінців достовірною, своєчасною, повною та деталізованою інформацією про операції з облігаціями спричиняє їх нерегульованість. З урахуванням специфіки застосування елементів методу бухгалтерського обліку для забезпечення бухгалтерською інформацією управління операціями з облігаціями визначено вимоги в частині побудови системи внутрішньої звітності емітента та інвестора щодо аналітичних показників і результатів випуску і розміщення коштів в облігації. Розроблено сукупність форм внутрішньої звітності, які узагальнюють і відображають показники стану та результатів здійснення операцій з облігаціями.

7. Для ефективного управління конвертованими облігаціями як фінансовими інструментами для інвестора та емітента обґрунтовано здійснювати оцінку конвертованих облігацій за справедливою вартістю, що залежить від умов випуску облігацій (фінансового стану емітента, номінальної вартості облігації, відсоткової ставки доходності, справедливої дохідності, поточної кон'юнктури ринку на час розміщення, рівня інформаційної підтримки). Справедлива вартість може бути скоригована на відшкодування обов'язкових і додаткових витрат, пов'язаних з обсягом емісії й формою випуску облігацій, страхуванням, рейтингуванням та державною реєстрацією емісії, а також оплатою послуг платіжного агента. За неможливості достовірного визначення справедливої вартості в умовах наявності обмежень внаслідок стану фондового ринку оцінка конвертованих облігацій здійснюється за їх номінальною вартістю.

8. За результатами дослідження етапів обігу конвертованих облігацій встановлено їх вплив на облікове відображення операцій з такими облігаціями: 1) під час емісії конвертованих облігацій збільшується сума залученого капіталу, у власному капіталі змін не відбувається; 2) у процесі конверсії конвертованих облігацій відбуваються структурні зміни у пасиві балансу підприємства: сума зобов'язань за облігаціями зменшується з одночасним збільшенням власного капіталу підприємства в частині статутного капіталу. Такі особливості враховано для удосконалення методичних підходів з обліку операцій з конвертованими облігаціями, що підтверджує інформативність фінансової звітності для аналізу платоспроможності та ліквідності емітента.

9. Здійснення операцій з облігаціями вимагає системного проведення аналізу змін ринкової кон'юнктури, моніторингу емітованих або включених до інвестиційного портфеля облігацій, а також стану зобов'язань за облігаціями. Ефективність такого аналізу суттєво знижується за умов відсутності оперативної та достовірної інформації про операції з облігаціями. З метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень щодо операцій з облігаціями розроблено внутрішні звіти (Звіт про конвертовані облігації емітента, Звіт про інвестиції в конвертовані облігації), які враховують вимоги чинного законодавства з виникнення прав власності на облігації, зміни фондового ринку щодо котирування облігацій, очікувані вигоди від конвертації облігацій учасників операцій. Запропонована внутрішня звітність забезпечує задоволення інформаційних потреб різних груп користувачів звітності та є основою для розробки вимог для побудови комп'ютерного модуля для бухгалтерського обліку операцій з конвертованими облігаціями.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Рудейчук С.В. Поняття облігації: обліково-економічний аспект / С.В. Рудейчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 1 (47). – С. 115-122 (0,66 друк. арк.).

2. Рудейчук С.В. Класифікація облігацій: обліково-економічний аспект / С.В. Рудейчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 1 (13). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 124-130 (0,36 друк. арк.).

3. Рудейчук С.В. Аналіз проблемних питань облікового відображення операцій з облігаціями в науковій літературі / С.В. Рудейчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 2 (48). – С. 112-114 (0,48 друк. арк.).

4. Рудейчук С.В. Бухгалтерське відображення операцій з облігаціями / С.В. Рудейчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік,

контроль і аналіз. Випуск 2 (14). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 182-188 (0,46 друк. арк.).

5. Рудейчук С.В. Історичні аспекти бухгалтерського обліку облігацій / С.В. Рудейчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 3 (49). – С. 159-161 (0,58 друк. арк.).

6. Рудейчук С.В. Бухгалтерський облік облігацій в Україні та Російській Федерації: порівняльний аспект / С.В. Рудейчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3 (15). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 254-260 (0,51 друк. арк.).

7. Рудейчук С.В. Сутність конвертованих облігацій: обліковий аспект / С.В. Рудейчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 4 (50). – С. 141-145 (0,79 друк. арк.).

8. Рудейчук С.В. Бухгалтерський облік інвестицій в облігації: досвід України та Росії / С.В. Рудейчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 1 (51). – С. 116-120 (0,68 друк. арк.).

9. Рудейчук С.В. Конвертовані облігації як об'єкт бухгалтерського відображення / Рудейчук С.В. // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 2 (52). – С. 167-170 (0,59 друк. арк.).

Тези та тексти доповідей на конференціях

10. Рудейчук С.В. Класифікація облігацій: обліково-економічний аспект: матеріали V-ї Міжнародної наукової конференції [“Бухгалтерський облік, аналіз і контроль в системі корпоративного управління: розвиток інтелектуальних і технічних можливостей”] – Частина 1 (Краматорськ-Житомир, 9-10 вересня 2009 р.) / С.В. Рудейчук // М-во освіти і науки України, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – 148 с. – С. 81-85 (0,15 друк. арк.).

11. Рудейчук С.В. Нормативне регулювання операцій з облігаціями в Україні та Польщі: обліковий аспект: матеріали та тези виступів VIII-ої Міжнародної наукової конференції [“Мовні стратегії у формуванні світової бухгалтерської еліти”] (Житомир, 15-16 жовтня 2009 р.) / С.В. Рудейчук // М-во освіти і науки України, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 264 с. – С. 177-179 (0,19 друк. арк.).

12. Рудейчук С.В. Конвертовані облігації в бухгалтерському обліку: тези виступів на Восьмій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову [“Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева”] (Житомир, 24-25 лютого 2010 р.) / С.В. Рудейчук / М-во освіти

і науки України, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 140 с. – С. 59-61 (0,19 друк. арк.).

14. Рудейчук С.В. Класифікація облігацій в бухгалтерському обліку: тези XXXV науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету (Житомир, 25-28 травня 2010 р.) в 2-х т. / С.В. Рудейчук, Г.Ю. Яковець / М-во освіти і науки України, Житомирський державний технологічний університет – Житомир: ЖДТУ, 2010. – Т. 2. – 196 с. – С. 159 (загальний обсяг 0,1 друк. арк., особисто автору належить 0,05 друк. арк.: здійснено класифікацію облігацій для побудови аналітичного обліку).

15. Рудейчук С.В. Бухгалтерський облік інвестицій в облігації: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [“Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством”] (Луцьк, 29-30 червня 2010 р.) / С.В. Рудейчук / М-во освіти і науки України. – Луцьк, 2010. – 260 с. – С. 206-207 (0,11 друк. арк.).

16. Рудейчук С.В. Методика відображення конвертованих облігацій у бухгалтерському обліку: збірник тез і матеріалів науково-практичної конференції, присвячених Дню бухгалтера [“Проблеми бухгалтерського обліку в Україні”] (Житомир, 16 липня 2010 р.) / С.В. Рудейчук / М-во освіти і науки України, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 132 с. – С. 86-89 (0,12 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Рудейчук С.В. Розвиток бухгалтерського обліку операцій з облігаціями. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет. Житомир, 2011 р.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення організації і методики бухгалтерського обліку операцій з облігаціями.

За результатами дослідження уточнено сутність понять “облігація” та “конвертована облігація” для потреб бухгалтерського обліку, що сприяє уніфікації облікової термінології. Розроблено класифікацію облігацій для побудови аналітичного обліку операцій з облігаціями з метою деталізації показників фінансової звітності. Розроблено матрицю ідентифікації об’єктів бухгалтерського обліку за операціями з облігаціями, обґрунтовано існуючі та визначено нові підходи до відображення операцій з облігаціями у системі бухгалтерського обліку. Надано пропозиції щодо змін положень облікової політики підприємства з метою усунення неврегульованості чинним законодавством окремих питань бухгалтерського відображення операцій з облігаціями. Розкрито особливості бухгалтерського обліку операцій з емісії, придбання, нарахування та виплати відсотків за облігаціями, обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку

операцій з облігаціями. Удосконалено методичні положення бухгалтерського відображення операцій з конвертованими облігаціями для підвищення якості облікової інформації із врахуванням потреб користувачів. Розроблено форми внутрішньої звітності, що дозволяє приймати управлінські рішення щодо здійснення операцій з конвертованими облігаціями та вчасно реагувати на зміни, що відбуваються на фондовому ринку. Запропоновано внутрішні звіти операцій з конвертованими облігаціями, які поєднують бухгалтерський облік конвертованих облігацій і особливості котирування облігацій на фондовому ринку, що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень.

Ключові слова: облігації, конвертовані облігації, бухгалтерський облік операцій з облігаціями, емітент, інвестор, інвестиції, зобов'язання, власний капітал.

АННОТАЦІЯ

Рудейчук С.В. Развитие бухгалтерского учета операций с облигациями. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет. Житомир, 2011 г.

В диссертации обоснованы теоретические положения и разработаны практические рекомендации по усовершенствованию организации и методики бухгалтерского учета операций с облигациями.

Объектом исследования является порядок бухгалтерского отражения операций с облигациями у эмитента и инвестора. Предметом исследования – теоретико-методические и практические положения отражения операций с облигациями в бухгалтерском учете эмитента и инвестора.

Исследование сущности понятия “облигация” как категории бухгалтерского учета позволило определить облигацию как эмиссионную ценную бумагу, не предоставляющую права участия в управлении предприятием и выпускаемую с целью привлечения средств с возникновением долгового обязательства эмитента в части выплаты собственнику облигации в определенный срок гарантированной суммы, равной номинальной стоимости облигации с фиксированными процентами относительно установленной ставки, определенной условиями размещения облигации.

Определено, что с учетом особенностей облигации как ценной бумаги и свидетельства займа, необходимым в бухгалтерском учете эмитента и инвестора является формирование правдивой и своевременной информации в части их признания, оценки и отражения в системе бухгалтерского учета и финансовой отчетности. С целью обеспечения процесса формирования оперативной информации об операциях с облигациями для принятия своевременных и эффективных решений разработана матрица идентификации объектов бухгалтерского учета таких операций, позволяющая учитывать дуалистическую природу облигаций, их усовершенствованную классификацию, а также характерные особенности их отражения в бухгалтерском учете. У эмитента

такими объектами являются обязательства в части номинальной стоимости облигаций и выплаты процентов по ним, а также расходы на эмиссию облигаций и расходы (доходы), связанные с начислением амортизации дисконта либо премии. В инвестора такими объектами являются расходы на приобретение облигаций либо инвестиции в облигации, доход в форме процентов и расходы (доходы) на амортизацию дисконта или премии.

Разработанная классификация облигаций позволила усовершенствовать аналитический учет операций с облигациями. Комплексно рассмотрены особенности отражения операций с облигациями в бухгалтерском учете эмитента и инвестора. Для обеспечения формирования качественной и правдивой информации об операциях с облигациями охарактеризовано пути усовершенствования организации бухгалтерского учета в части управления инвестициями в облигации и контроля обязательств по ним.

Специфика отражения в бухгалтерском учете операций с облигациями напрямую зависит от их природы, что позволило предложить пути усовершенствования организационно-методических положений бухгалтерского отражения инвестиций и обязательств по облигациям. Обозначены основные подходы к усовершенствованию порядка признания и оценки облигаций как финансового инструмента.

Обосновано необходимость закрепления вопросов организации и методики учета операций с облигациями в Положении об учетной политике предприятия, что позволяет урегулировать вопросы учета таких операций. С целью обеспечения пользователей информацией и устранения несоответствий при отражении операций с облигаций установлено необходимость разработки документа в части определения основных положений учета операций с облигациями.

Определено, что для управления конвертированными облигациями целесообразно их оценивать по справедливой стоимости, поскольку она может быть скорректирована на сумму обязательных и дополнительных затрат, связанных с эмиссией облигаций и условиями их выпуска. В случае невозможности определения справедливой стоимости конвертированных облигаций, их оценка производится по номинальной стоимости.

При эмиссии конвертированных облигаций возрастает сумма заемного капитала и отсутствуют изменения в структуре собственного капитала. В результате конвертации облигаций в предприятия-эмитента происходит уменьшение заемного капитала и одновременно увеличение статутного капитала; у владельца конвертированных облигаций изменяются статьи актива, в пассиве баланса изменений не происходит. При конвертации облигаций изменяется статус предприятия-инвестора на статус акционера, что дает возможность получать доход в форме дивидендов и право принимать непосредственное участие в управлении предприятием-эмитентом.

Проведено исследование конвертированных облигаций и определены их характерные признаки с целью принятия эффективных управленческих решений на основе разработанных внутренних отчетов, не противоречащих действующему

законодательству и учитывающих изменения на фондовом рынке, а также информационные потребности разных групп пользователей учетной информацией. Разработанная внутренняя отчетность обеспечивает удовлетворение информационных потребностей разных групп пользователей отчетности, является основой для разработки требований к модулю учетного программного обеспечения операций с облигациями.

Ключевые слова: облигации, конвертируемые облигации, бухгалтерский учет операций с облигациями, эмитент, инвестор, инвестиции, обязательства, собственный капитал.

ANNOTATION

Rudejchuk S.V. Development of Accounting for Transactions with Bonds. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – accounting, analysis and auditing (by the types of economic activity). – Zhytomyr State Technological University. – Zhytomyr, 2011.

Thesis is dedicated to the grounding of the theoretical statements and working out of practical recommendations on improving organization and methods of accounting for transactions with bonds.

In the result of the carried out research the essence of the concepts “bond” and “converted bond” for accounting purposes has been specified, which assists in the unification of accounting terminology. The classification of bonds has been worked out for building up the analytical accounting of transitions with bonds aimed at specification of financial reporting indexes. Matrix of identifying accounting objects on transactions with bonds has been worked out; the existing approaches towards reflecting transactions with bonds in the accounting system have been grounded as well as the new ones have been determined. Suggestions on introducing changes into the statements of company’s accounting policy have been offered aimed at eliminating irregularities concerning separate issues on accounting for transactions with bonds which exist in the current legislation. Peculiarities of accounting for transactions on issuing, buying, accruing and paying out interest on bonds have been disclosed, suggestions on improving organization and methods of accounting for transactions with bonds have been grounded. Methodic statements of accounting reflection of transactions with converted bonds aimed at increasing the quality of accounting information taking into consideration the users’ needs have been improved. Forms of internal reporting which allow making managerial decisions on performing transactions with converted bonds as well as reacting on changes taking place at the stock exchange market in time have been worked out. On the basis of the suggested forms of internal reporting, requirements towards the package of accounting software for reflecting transactions with bonds taking into consideration users’ information requests have been developed.

Key words: bonds, converted bonds, accounting for transactions with bonds, issuer, investor, investments, obligations, owners’ equity.

Підписано до друку 10.01.2011 р. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.

Замовлення № 2

ФОП Кузьмін Дн.Л. Свідоцтво про державну реєстрацію

№ 454561 від 16.10.2007 р.

10005, м. Житомир, вул. Київська, 47 кв. 13